https://doi.org/10.18778/8088-452-6.03

Piotr Nagórka
Uniwersytet Warszawski

Kreatywność a język lingwistyki

Kreatywność a język lingwisty

Dwa wyrażenia obecne w tytule to „kreatywność" i „język lingwistyki". Pierwsze z nich można odnieść do procesów kognitywnych na poziomie wyobraźni, dzięki którym następuje połączenie dwóch lub większej liczby konceptów, lub cech konceptualnych, przy czym wynik tego połączenia jest oryginalny oraz posiada realną wartość poznawczą i sytuacyjną [NACCCE 1999: 30–33; Lubart, Georgsdottir, Besançon 2009; Vogt 2010: 27; Metcalfe 2014: 82]. Wartość sytuacyjna produktów kreatywnych wynika z ich dostosowania do aktualnej struktury społecznej, którą rządzi określony zestaw działań i oczekiwań.

Kreatywność rozumiana w ten sposób była diagnozowana między innymi w badaniach laboratoryjnych z użyciem funkcjonalnego obrazowania metodą rezonansu magnetycznego oraz elektroencefalografii [Migliore 2012: 22]. Wyniki pokazują, że fale gamma uaktywniają się znacząco na 1/3 sekundy przed świadomym zgłoszeniem przez uczestników badań oryginalnych rozwiązań w zadaniach słowotwórczych [Kounios, Beeman 2009: 211–212]. Kreatywność można zaś przypisać głównie prawej półkuli mózgowej, odpowiedzialnej za kojarzenie elementów problemu.

Literatura przedmiotu wskazuje na czynniki sprzyjające kreatywności. Chociaż momenty kreatywne odkryto w prawej półkuli mózgu, w której zachodzą procesy semantyczne związane z utrzymaniem aktywności znaczeń szerokich i rozpoznaniem relacji między pojęciami odległymi [Jung-Beeman 2005: 515], aktywność mózgu przed błyskiem intelektualnym ma miejsce w płatach skroniowych obu półkul, co sugeruje skupienie na procesach leksykalnych i semantycznych, oraz w przedniej części zakrętu obręczy, odpowiedzialnej ze zderzanie pojęć konfliktowych i przekierowanie uwagi.

Ponadto badania nad kreatywnością pokazują, że stan przygotowawczy, któremu towarzyszy pozytywny nastrój, zapewnia lepsze warunki do zaistnienia momentów kreatywnych w rozwiązywaniu zadań. Pozytywne nastawienie jest związane ze zwiększoną aktywnością obserwowaną w przedniej części zakrętu obręczy, co wpływa korzystnie na mechanizmy kontroli procesów kognitywnych u osób, które znajdują rozwiązanie kreatywne dla zadań. Wyniki badań dowodzą również, że wspomaganie czynności twórczych przez wpływanie na nastrój jest możliwe [Subramaniam i in. 2009: 430].

Rygor obowiązujący w pracy naukowej nie eliminuje czynnika kreatywnego [Simonton 2004]. Kontrastowanie rozwiązań popartych błyskiem intelektualnym z tymi bazującymi na metodycznej analizie [Kounios, Beeman 2009: 212–213] może sugerować, że do rozwiązań kreatywnych mniej predestynowana jest faza analityczna aktywności naukowej, natomiast faza promująca rozwiązania kreatywne to faza aplikatywna. Istnieją jednak przesłanki, by sądzić, że momenty kreatywne uczestniczą zarówno w pracy badawczej, jak i tej skierowanej na praktyczne zastosowanie wiedzy naukowej [Grucza 1983: 34; Nagórka 2009: 196; Limb 2012: 28].

Drugie z tytułowych wyrażeń, czyli „język lingwistyki", można odnieść do aktywnej sieci właściwości kognitywnych i komunikatywnych mózgu człowieka, wykonującego naukową pracę lingwistyczną, która polega na rzetelnym ujmowaniu oraz twórczym przekształcaniu językowego *status quo*, funkcjonującego w postaci materialnej, jak ruch powietrza lub fizyczna postać graficzna. Po programowych przekształceniach danych językowych produkty

pracy lingwistycznej powinny stanowić optymalne i funkcjonalne prototypy wypełniające lukę w strukturze komunikacji społecznej oraz spełniać oczekiwania swoich adresatów.

Pracę lingwistyczną zorientowaną na tworzenie modeli językowych można podzielić na aktywność analityczną, wspomaganą teoretycznie i służącą opisywaniu obiektów badań, oraz na pracę aplikatywną, polegającą na dostrajaniu propozycji związanych z opisem do potrzeb adresatów [Grucza 1983: 391; 2013: 77–78]. Kreatywność w części badawczej pracy lingwistycznej zależy w dużej mierze od dyscypliny metodologicznej lingwisty, natomiast po stronie aplikatywnej jest często wypadkową znajomości tradycyjnych sposobów prezentacji treści, otwartości na zmianę i wiedzy na temat potrzeb beneficjentów.

Prześledzenie tematu kreatywności w języku lingwistyki wymaga przyjrzenia się rezultatom pracy lingwistycznej i zmianom, które wyniki tej pracy wywołały u adresatów. Momenty kreatywne języka badań lingwistycznych stają się dostrzegalne na podstawie analizy rozpraw teoretycznych, wykładów monograficznych, tekstów analitycznych o charakterze instrukcji itp. Natomiast momenty kreatywne języka lingwistyki skierowanej na tworzenie prototypów zaznaczają się w modelach wiedzy aplikatywnej lub produktach rynkowych, takich jak słowniki, podręczniki, poradniki itd.

Zainteresowania językami, od czasów Sumerów do współczesnych [McGregor 2009: 1–12], można sprowadzić do trzech podstawowych. Naukowe pojęcie języka bazuje na genetycznie dziedziczonych zdolnościach ludzi do: 1) artykułowania i odbierania form sygnałowych, 2) reagowania na bodźce i zapamiętywania ich w postaci jednostek mentalnych oraz 3) operacji na jednostkach mentalnych [Lukszyn, Zmarzer 2009: 9–11]. Integrująca koncepcja języka zyskuje w ten sposób postać trójkąta, którego wierzchołki to substancja formalna (forma językowa), leksykon mentalny (koncept) i gramatyka relacyjna (relacja pojęciowa). Zastosowanie takiej optyki do języków lingwistyki pozwala na stwierdzenie, do jakiego stopnia w pracy lingwistycznej (badawczej i aplikatywnej) uczestniczą momenty kreatywne.

Kreatywność a języki pracy lingwistycznej

Kreatywność ma wpływ na niemal każdą sferę ludzkiej aktywności. Stanowi istotny element poznawczo-komunikatywnego wyposażenia człowieka [Maynard 2007: 4]. W lingwistyce językowy błysk intelektualny odgrywa rolę szczególnie istotną [Grucza 2002: 22], zapewniając postęp myśli naukowej w tej dziedzinie. Zgodnie z podaną wyżej aproksymacją, pozwalającą na przyrównanie zainteresowań lingwistycznych do koncepcji trójkąta, pojęcie kreatywności może być rozpatrywane poprzez pryzmat tradycyjnych płaszczyzn języka – konceptualnej, relacyjnej i formalnej. Na tej podstawie najpierw zostaną sprawdzone teksty ujawniające perspektywę badawczą lingwisty. W dalszej kolejności przebadany zostanie materiał rzucający światło na lingwistyczną wiedzę aplikatywną, tj. wiedzę użytkową.

W fazie badawczej, polegającej na przyjętej metodologii, do głosu dochodzą skojarzenia motywowane korpusem tekstów. Kreatywność badawczą pracy lingwistycznej można podzielić na metodologiczną i analityczną, a w każdej z nich zwrócić uwagę na trzy grupy zachowań kreatywnych. Do pierwszej grupy wchodzą nowe koncepty bądź nowe cechy konceptów. Druga grupa to wszystkie nowe uchwytne relacje semantyczne, służące nietypowemu łączeniu konceptów, których formy pozostały niezmienione. Trzecia grupa zachowań kreatywnych bazuje na proponowaniu form językowych dla konceptu lub zależności, alternatywnych w stosunku do tych, które kierownikowi badań lub grupie badawczej są znane. Nowe znaczniki treści służą utrwaleniu cech konceptów i relacji wcześniej nieeksponowanych.

W fazie aplikatywnej pracy lingwistycznej wyróżnia się trzy obszary językowe, którym można przypisać przejawy kreatywności obejmującej kreatywność konstrukcyjną i produktywną. Co do kreatywności w ramie konceptualnej za egzemplaryczne można uznać wypełnianie luk pojęciowych, aktywność realizowaną w polu działalności terminologów [Górnicz 2005: 61]. W sferze semantycznej kreatywność przejawia się w nowych odkryciach relacyjnych, jed-

nak kluczowy jest moment aktualizacji treści relacyjnej przy pomocy odpowiedniej formy. Do kolejnej grupy zachowań kreatywnych można zaliczyć ukazanie mniej lub bardziej znanego konceptu albo utrwalonej relacji we względnie nowej szacie formalnej, gdzie wśród czynników motywujących znajduje się potrzeba edukacyjna konkretnej grupy adresatów.

W każdym obszarze językowym lingwistyki, poddawanym analizie z punktu widzenia kreatywności, należy zwrócić uwagę na kryteria kwalifikujące przejawiane zachowania jako kreatywne. Na podłożu analitycznym, powiązanym ściśle z metodologią, kryteria wynikające z przyjętej na wstępie definicji pojęcia *kreatywność* to: a) nośność nowatorskich rozwiązań teoretycznych oraz ich przydatność względem materiałów badawczych przyjętych do analizy, b) przekładalność oryginalnych rozwiązań analitycznych na funkcjonalne modele praktyczne. Na podłożu wiedzy aplikatywnej, związanej z funkcjonalnymi modelami wiedzy praktycznej, odnośne kwalifikatory to: a) naśladownictwo dotyczące praktycznych rozwiązań przez innych przedstawicieli lingwistyki, b) realizacja modeli w produktach i usługach rynkowych.

KREATYWNOŚĆ BADAWCZA

Przy zastosowaniu aparatu metodologicznego lingwistyki antropocentrycznej [Grucza 2008: 119–206] nie ma konceptów czystych, nieskażonych przez aktualne koncepty lub cechy konceptualne dostępne w sferze pamięci badacza. Skojarzenia z jednostką konceptualną to mimowolny element pracy analitycznej, przy czym mało prawdopodobne, aby każdorazowa obserwacja introspektywna jednego konceptu dała ten sam rezultat skojarzeniowy. Dlatego każda wchodząca do analizy jednostka konceptualna jest elementem względnie nowym, nawet wówczas, gdy jest wsparta tym samym obiektem rzeczywistym poddanym percepcji oraz tym samym stymulatorem w postaci fragmentu tekstu. Cechy kreatywne można osiągnąć dopiero z wejściem na poziom roboczej notacji wspomagającej działania analityczne.

Niewątpliwymi przejawami kreatywności metodologicznej pod względem konceptualnym są wczesne (poststrukturalistyczne) publikacje Noama Chomsky'ego[1], które doprowadziły do rozciągniętego w czasie przełomu kognitywnego w lingwistyce [Grucza 2008: 96–111]. O nośności nowego wówczas podejścia, włączającego aspekt generatywny do dociekań lingwistycznych, może świadczyć fakt, że wpisanie w Google Scholar „generative grammar" bez ograniczenia czasowego daje blisko 70 tysięcy rekordów[2], podczas gdy wpisanie „cognitive linguistics" daje niecałe 50 tysięcy rekordów. Porównanie wyników analizy frekwencyjnej tych wyrażeń przy ograniczeniu czasowym do roku 2016 daje już co prawda więcej rekordów na korzyść „cognitive linguistics", jednak wyniki są zbliżone. Różnica między nimi wynosi ok. 30%. Tezy lingwistyki kognitywnej można interpretować między innymi jako promujące nauczanie języka z wykorzystaniem wiedzy pozajęzykowej ucznia.

Każda relacja zauważona przez lingwistę przy analizie tekstów oraz ich referentów jest pobudzana kognitywnie, zatem zawsze względnie nowa. Relacja między konceptami może stanowić odkrycie nie tylko dla autora badań, lecz także dla badanej dziedziny, zwłaszcza gdy dotyczy zmian znajdujących się na krańcu systemu pojęciowego danego tematu. Odkrycia tego typu są rzadkie, jednak gdy mają miejsce – wskazują zazwyczaj na nowatorskie wykorzystanie obiektów pracy profesjonalnej, które przez specjalistę nie było wcześniej brane pod uwagę. Taka sytuacja jest możliwa, kiedy na podstawie typologii relacji dla danego tematu lingwista dokonuje trafnej prognozy dalszego rozwoju badanej dziedziny, sugerując kierunki postępu bazujące na nowych sposobach ułożenia konceptów.

1 Po sukcesie monografii *Syntactic Structures*, wydanej po raz pierwszy w 1957 r. w Hadze, przyszła kolej na *Aspects of the Theory of Syntax*, wydanej w 1965 r. w Cambridge, MA. Te i późniejsze prace Chomsky'ego, mimo upływu czasu, nadal cieszą się zainteresowaniem lingwistów i psychologów.

2 Dane analityczne pobrane z Google Scholar, https://scholar.google.co.uk (dostęp: 18.04.2016).

Zauważanie nowych relacji między znanymi konceptami i referentami jest przejawem kreatywności, która przypomina twórczą interpretację. Przejawami kreatywności tego typu są dzieła kwalifikujące lingwistykę do kategorii dyscyplin naukowych lub umacniające jej pozycję. Za przykład może służyć seria traktatów Franciszka Gruczy[3], która wzmacnia realistyczne podejście do nauk lingwistycznych oraz zestawienie publikacji Sambora Gruczy[4], konkretyzującego koncepcję lingwistyki antropocentrycznej na gruncie teorii języków specjalistycznych. Kryteria kreatywności relacyjnej spełnia idea kwadratu terminologicznego Jurija Lukszyna oraz Wandy Zmarzer[5]. Badacze powiązali typowe relacje semantyczne w funkcjonalny instrument analityczny. Następnie potwierdzili jego przydatność, budując modele wiedzy aplikatywnej[6].

---

3 Publikacja *Zagadnienia metalingwistyki. Lingwistyka – jej przedmiot, lingwistyka stosowana*, wydana w Warszawie w 1983 r., dała impuls do rozwinięcia teorii nauk lingwistycznych opartej na twórczej krytyce podejścia generatywnego i kognitywnego na mocnej podstawie ontologicznej. Badacz pogłębia i podsumowuje teorię języków ludzkich w wielu następnych publikacjach, m.in. w monografii *Lingwistyka stosowana. Historia – zadania – osiągnięcia*, wydanej w 2007 r. w Warszawie.

4 Do najważniejszych publikacji autora można zaliczyć monografię *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*, wydaną w 2007 r. w Warszawie i książkę *Lingwistyka języków specjalistycznych*, wydaną w 2008 r. w Warszawie.

5 Idea kwadratu terminologicznego została oparta na analizie korpusów tekstowych różnych dziedzin nauki, m.in. ekonomii, chemii, biologii, farmakologii itd. Kwadrat terminologiczny eksponuje 8 najbardziej typowych relacji pojęciowych. Narzędzie to można traktować jako wstępny instrument diagnostyczny, gdyż przyłożenie kwadratu relacyjnego do określonego leksykonu tematycznego pokazuje relacje typowe, sygnalizowane w korpusie tekstów poddanym analizie. Kwadrat terminologiczny jako element spójnej teorii terminologicznej został opublikowany przez badaczy po raz pierwszy w książce *Teoretyczne podstawy terminologii*, której pierwsze wydanie ukazało się drukiem w 2001 r. w Warszawie.

6 Kwadrat terminologiczny wykorzystano w praktyce terminograficznej w *Słowniku terminologii przedmiotowej* (2005) i *Dydaktycznym słowniku terminologii lingwistycznej* (2009), wydanych w Warszawie.

Formy językowe w pracy analitycznej nad korpusem służą ujmowaniu treści i są szczególnie otwarte na zmianę. Autor badań może w tym momencie dowolnie zmieniać sposób notacji, na przykład z ujęć tabelarycznych lub diagramów słupkowych, które cechuje porządek numeryczny, na mapy bądź ideogramy, które cechuje większa swoboda względem ścisłości przekazu. Znaczniki treści można różnicować zależnie od jej dynamiki. Relatywnie małą i bardzo ścisłą grupę stanowią we współczesnych badaniach znaczniki treści relacyjnej, natomiast bardzo dużą i zróżnicowaną grupę – znaczniki konceptualne. Jeśli chodzi o moment oznaczeń formalnych, badacze, których ambicją jest prototyp mający szansę na karierę rynkową, biorą pod uwagę aspekty estetyczne, zwiększające dyskretny charakter zapisu.

Schematy postępowania związane ze stosowaniem formy językowej stanowią sugestię dla analityków tekstu. Również w tym aspekcie można wyróżnić grupę badawczą prowadzoną przez J. Lukszyna, która wytycza kierunek formalnojęzykowy dla terminologii[7]. Alternatywne sposoby zapisu obejmują możliwość notacji przy budowie słowników semantycznych w językach algebraicznych i geometryzowanych, co znosi niektóre ograniczenia przypisywane słownikom na nośniku tradycyjnym i statycznym słownikom elektronicznym. Notację przy użyciu roboczych znaczników treści można wspomagać za pomocą narzędzi software'owych, takich jak XMind, MindMup oraz Coggle[8]. Narzędzia te pozwalają na swobodną rejestrację treści konceptowej i relacyjnej. Dają też możliwość migracji danych do popularnych programów tekstowych, na

7 W publikacji *Języki wiedzy*, opublikowanej w 2011 r. w Warszawie, badacze języków wprowadzają do obiegu naukowego pojęcie *język mieszany*. Formy języków mieszanych (geometryzowane, algebraiczne, werbalne) mogą zostać skutecznie wykorzystane w praktyce słownikarskiej.

8 Narzędzia są darmowe. XMind działa po zainstalowaniu na sprzęcie użytkownika. Coggle działa w środowisku internetowym bez instalacji, po zalogowaniu. MindMup działa online bez konieczności instalacji i nie wymaga logowania.

internetowe strony autorskie oraz na portale społecznościowe, co umożliwia promocję produktów pracy lingwistycznej na etapie ich tworzenia.

KREATYWNOŚĆ APLIKATYWNA

Kreatywność aplikatywna może opierać się na nowej jednostce konceptualnej, wchodzącej do przestrzeni kognitywnej. W przypadku lingwisty chodzi o ujęcie konceptów w produktach językowych, które mogą być innowacyjne w perspektywie zarówno historycznej, jak i synchronicznej [Boden 2004: 2]. Wartość społeczna komunikatu bazującego na nowym koncepcie staje się widoczna przez pryzmat konkretnych propozycji lingwistycznych w odpowiedzi na potrzeby rynku. Nowe koncepty są często czerpane z innych dziedzin [Sawicka 2012: 200–201], co daje nowatorskie rozwiązania. Warta zbadania jest jednak produktywność nowych konceptów w kontekstach docelowych. Jeśli wynik tego badania będzie pozytywny, rozpatrywany jest sposób realizacji nowego konceptu w praktyce.

Wśród przykładów kreatywności aplikatywnej, znajdujących naśladowców, znajduje się jeden z pierwszych słowników zasługujących na miano tezaurusów edukacyjnych. Jest to *Tezaurus terminologii translatorycznej*[9], stworzony przez Jurija Lukszyna i grupę naukowców z Instytutu Lingwistyki Stosowanej UW. Słownik ten jest pierwszą wielojęzyczną publikacją, w której semantycznie spójna, uporządkowana i wyczerpująca sieć terminów odzwierciedla charakter myślenia w wąskiej dziedzinie humanistycznej. Nową ideą z zakresu terminologii, sprawdzoną w dziedzinie wobec lingwistyki zewnętrznej, jest idea wprowadzania do słownika towarzyszących terminom kolorów, które wzmacniają kojarzenie sygnalizowanego pojęcia z naczelnym pojęciem kategorialnym. Koncepcja ta została

9 Tezaurus został opublikowany po raz pierwszy w 1993 r. przez PWN jako pomoc dydaktyczna dla nauczycieli oraz studentów na kierunkach tłumaczeniowych.

częściowo zrealizowana w słowniku angielsko-polskim *Thesaurus of Oenology*[10].

Nowe relacje przekładają się na oryginalne rozłożenie akcentów w formułowaniu wypowiedzeń. Koncepty pozostają te same, jednak relacje między nimi ulegają twórczej modyfikacji, czyniąc konstrukt bardziej funkcjonalnym. W sferze relacji semantycznych chodzi o pokazanie zależności między dwoma bądź większą liczbą konceptów przy pomocy różnych form ujmowania treści. Wśród prototypów kwalifikowanych jako kreatywne ze względu na zmiany w układzie konceptów można znaleźć zarówno takie, które są powielane i modyfikowane na poziomie naukowym, jak i takie, które zostają przekształcone w produkty rynkowe. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z kreatywnością konstrukcyjną, w drugim – z kreatywnością produktywną.

Do modeli funkcjonalnych, traktowanych w kategoriach prototypu, można zaliczyć zarówno testowe produkty pracy lingwistycznej, jak i usługi dydaktyczne. Oba modele wiedzy aplikatywnej stanowią narzędzia lingwistyki otwartej na eksperymenty [Sorace 2010: 57]. Wśród prototypów wyróżnionych jako kreatywne ze względu na modyfikację zależności między konceptami w określonym temacie można wymienić WordNet. Jest to baza danych językowych stworzona przez studentów i badaczy Stanford University. W połączeniu z wizualizacją i przyjaznym interfejsem użytkownika, stworzonym przez architektów informacji, baza ta funkcjonuje jako Visuwords™, darmowy słownik dynamiczny, wiążący wyrazy języka angielskiego w konstelacje semantyczne[11]. Ze względu na liczbę znaczących elementów geometryzowanych autorzy określają ten system także jako słownik graficzny.

10 Słownik ukazał się w 2013 r. w Warszawie. Opiera się na rozbudowanej idei kwadratu terminologicznego, łączy formy mieszane oraz bazuje na kojarzeniu koloru i treści. Słownik w wersji elektronicznej jest dostępny online: www.linguisticmodelling.eu (dostęp: 18.04.2016).

11 Słownik jest ogólnie dostępny na stronie: http://visuwords.com (dostęp: 11.04.2016).

Forma wymaga zmiany, kiedy zmienia się charakter konceptu bądź gdy dla ważnego celu (na przykład dydaktycznego) wymagana jest jego zmiana. Zadaniem terminologa, glottodydaktyka oraz translatoryka jest pomoc w uzupełnieniu luki pojęciowej, przy czym repertuar form językowych musi być optymalny, czyli maksymalnie dostosowany do adresata (jego wieku, zaawansowania w temacie, pochodzenia, czynników społecznych itd.). Forma znaku jest szczególnie istotna w sferze estetycznej. Estetyka wpływa na ruch intelektualny użytkownika [Kępiński 2012]. Chodzi o to, że pozawerbalne metody oddziaływania są prawdopodobnie filogenetycznie i ontogenetycznie starsze od manualnych oraz werbalnych, mogą więc decydować, czy chce się do źródła komunikatu zbliżyć, czy chce się uciekać lub z nim walczyć. Pragmatyka lingwistyczna powinna modelować sferę estetyczną komunikatu.

Również pod względem formalnojęzykowym słownik Visuwords™ może być przykładem kreatywnego podejścia do zadania tworzenia modeli dla produktów użytecznych społecznie. W aspekcie werbalnym uproszczono nazewnictwo relacji semantycznych, zmieniając promowane przez standardy ISO[12] nazwy relacji pojęciowych na uproszczone określenia czasownikowe (*opposes*, *is a part of*, *is a kind of*, *is an instance of* itd.)[13], które funkcjonują tylko w legendzie. Zostały one zastąpione przez kolorowe wskaźniki relacji w postaci figur geometrycznych. Interfejs użytkownika ma postać ruchomej mapy, wrażliwej na komunikację z użytkownikiem. Stanowi przykład owocnej współpracy między badaczami języka i architektami informacji osadzonej w środowisku internetowym. Kreatywność stojąca za przedsięwzięciami tego typu ilustruje dobrą praktykę, polegającą na współpracy lingwistyki z informatyką.

12 Standard ISO 25964: *Information and documentation – Thesauri and interoperability with other vocabularies* został opublikowany w Genewie w 2011 r.

13 Wymienione wyrażenia mają swoje odpowiedniki w języku polskim: *opposes* = jest przeciwieństwem, *is a part of* = jest częścią, *is a kind of* = jest rodzajem, *is an instance of* = stanowi przykład [tłum. – P. N.].

Podsumowanie

Wyniki badań dają podstawę do sformułowania wniosku, że wszystkie wyróżnione parametry kreatywności językowej są w lingwistyce reprezentowane. Każdy tradycyjnie wyróżniany aspekt języka lingwistyki – konceptualny, relacyjny, formalny – może być identyfikowany jako kreatywny. Świadczą o tym przykłady zarówno na polu badawczym (metodologicznym i analitycznym), jak i na polu aplikatywnym (konstrukcyjnym i produktywnym). Jednak mimo dowiedzionych przejawów kreatywności lingwistycznej wyniki badań nie obrazują zależności między składnikami (potencjałami) kreatywnymi w tej dziedzinie.

Kierunki zachowań kreatywnych oraz komentarze lingwistów w kwestii rozwoju dziedziny wskazują na potrzebę skutecznej integracji studiów nad językiem [Grucza 2008: 102–122]. Ogniwa kreatywne w łańcuchu pracy lingwistycznej w ramach jednego przedsięwzięcia pojawiają się rzadko. Powściągliwość teoretyków wobec idei zacieśnienia współpracy z lingwistami myślącymi pragmatycznie o aplikacjach może tłumaczyć niewystarczająca obsługa przez praktyków potrzeb rynkowych. Rezerwa po stronie lingwistyki aplikatywnej może wynikać z tendencji do podejmowania przez przedstawicieli strony badawczej nowych problemów teoretycznych jeszcze przed wyjaśnieniem aktualnych [Bobran 2006: 2–11].

Ciągła zmiana perspektywy badawczej, przy nikłym zainteresowaniu potrzebami rynku, pozostawia niewiele miejsca na dojście do poziomu prototypu. Opieszałość w reagowaniu na konkretny problem, powiązana z niechęcią do metodologicznej konsultacji, może dawać produkty niedostosowane do potrzeb. Tymczasem wyniki studiów nad kreatywnością wyraźnie wskazują na współpracę jako na czynnik twórczy [Swierzbinski 2012: 10]. Współdziałanie w panelach problemowych ukierunkowanych na aplikacje może dać skuteczną odpowiedź na wyzwania stawiane lingwistyce jako dziedzinie kreatywnej. Postawa otwartości na współpracę daje szansę na dalsze wzmacnianie czynnika kreatywnego w naukach lingwistycznych.

Bibliografia

Bobran M. [2006], *Mój głos w dyskusji o językoznawstwie kognitywnym*, www.kognitywistyka.net (dostęp: 18.04.2016).

Boden M. A. [2004], *The Creative Mind: Myths and Mechanisms*, 2nd edition, revised and expanded, Routledge, London.

Górnicz M. [2005], *Lakuna terminologiczna*, [w:] J. Lukszyn (red.), *Słownik terminologii przedmiotowej*, KJS UW, Warszawa, s. 61.

Grucza F. [1983], *Zagadnienia metalingwistyki. Lingwistyka – jej przedmiot, lingwistyka stosowana*, PWN, Warszawa.

Grucza F. [2002], *Języki specjalistyczne – indykatory i/lub determinanty rozwoju cywilizacyjnego*, [w:] J. Lewandowski (red.), *Języki specjalistyczne. Problemy technolingwistyki*, KJS UW, Warszawa, s. 9–26.

Grucza F. [2013], *Lingwistyka stosowana. Historia – zadania – osiągnięcia*, Wydawnictwo Naukowe IKLA, Warszawa.

Grucza S. [2008], *Lingwistyka języków specjalistycznych*, Wydawnictwo Euro-Edukacja, Warszawa.

Jung-Beeman M. [2005], *Bilateral Brain Process for Comprehending Natural Language*, "Trends in Cognitive Science", 9, p. 512–518.

Kępiński A. [2012], *Rytm życia*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.

Kounios J., Beeman M. [2009], *The Aha! Moment. The Cognitive Neuroscience of Insight*, "Current Directions in Psychological Science", vol. 18, no. 4, p. 210–216.

Limb Ch. [2012], *In the Creative Zone: Listening to Your Inner Muse. A Q&A with Dr. Charles Limb (interviewed by F. Green)*, [in:] M. Emory (ed.), *Brain World. Humanity's New Frontier*, issue 4, vol. 3, p. 28, 37.

Lubart T., Georgsdottir A., Besançon M. [2009], *The nature of creative giftedness and talent*, [in:] T. Balchin, B. Hymer, D. J. Matthews (eds.), *The Routledge International Companion to Gifted Education*, Routledge, London–New York.

Lukszyn J., Zmarzer W. [2009], *Prolegomena. Język ludzki*, [w:] J. Lukszyn, W. Zmarzer (red.), *Dydaktyczny słownik terminologii lingwistycznej*, KJS UW, Warszawa, s. 9–25.

McGregor W. B. [2009], *An Outline of the History of Linguistics*, www.mcgregor.continuumbooks.net (dostęp: 20.02.2009).

Maynard S. K. [2007], *Linguistic Creativity in Japanese Discourse. Exploring the multiplicity of self, perspective, and voice*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam–Philadelphia.

Metcalfe M. [2014], *How concepts solve management problems*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham.

Migliore L. [2012], *The Aha! Moment. The Science behind Creative Insight*, [in:] M. Emory (ed.), *Brain World. Humanity's New Frontier*, issue 4, vol. 3, p. 21–23.

Nagórka P. P. [2009], *Miejsce tezaurusa na mapie poznania naukowego*, [w:] *W kręgu problematyki technolektalnej. Publikacja jubileuszowa, II*, KJS UW, Warszawa, s. 192–225.

National Advisory Committee on Creative and Cultural Education, NACCCE [1999], *All Our Futures: Creativity, Culture and Education*, DFEE, London.

Sawicka A. [2012], *Koncepty wędrowne a specjalistyczne jednostki informacyjne*, [w:] W. Zmarzer (red.), *Struktura jednostek informacyjnych*, IR UW, Warszawa, s. 195–214.

Simonton D. K. [2004], *Creativity in Science. Chance, Logic, Genius and Zeitgeist*, Cambridge University Press, Cambridge.

Sorace A. [2010], *Using Magnitude Estimation in developmental linguistic research*, [in:] E. Blom, S. Unsworth (eds.), *Experimental Methods in Language Acquisition Research*, Language Learning & Language Teaching 27, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam–Philadelphia, p. 57–72.

Subramaniam K., Kounios J., Parrish T. B., Jung-Beeman M. [2009], *A Brain Mechanism for Facilitation of Insight by Positive Affect*, "Journal of Cognitive Neuroscience", vol. 21, no. 3, p. 415–432.

Swierzbinski A. [2012], *Paint Your Way Past Brain-Freeze*, [in:] M. Emory (ed.), *Brain World. Humanity's New Frontier*, issue 4, vol. 3, p. 10.

Vogt T. [2010], *Kalkulierte Kreativität. Die Rationalität kreativer Prozesse*, VS Verlag, Heidelberg.